

Samhälle och
Socialt Utbud

SOS *Aktuellt*

Tidningen som för den finlandssvenska handikappades talan och granskar det sociala utbudet | ISSN 1795-410X | Prenumerera för 12€ | 3/2009 | Maj

SOS Aktuellt's Tom Sörhannus har följt den berömda pilgrimsvandringen till Santiago de Compostela.

s. 8-9

Adress:

Apollogatan 15 A 7,
00100 Helsingfors

Telefon:

044-5554388

Ansvarig utgivare:

Finlands Svenska
handikappförbund
09-496446

Ansvarig redaktör:

Mikael Sjövall
Ordförande för
Finlands Svenska
Handikappförbund

Redaktionschef:

Daniela Andersson
044-5554388
daniela.andersson@
kolumbus.fi

Medarbetare

Johanna Wikgren-Roelofs
Christina Lång
Tom Sörhannus
Martina Harrikari

Layout

Erkki Tuomi

Tryckeri

KSF Media Ab
ISSN 1795-410X

Artiklar, feedback,

insändare
daniela.andersson@
kolumbus.fi

Övrig e-post, vill du
ha tidigare utgivna
nummer?

ulf.gustafsson@kolumbus.fi

www.sosaktuellt.fi

Vill du annonsera i SOS Aktuellt?

Priser 2009

Helsidesannons: 600 euro

Halvsida: 300 euro

¼ sida: 150 euro

Vill du ha annons i annat

format? Tag kontakt så

anpassar vi priset till din

annonsstorlek! Medie-

kort finns på

www.sosaktuellt.fi

Kontakta:**Annonsansvarig:**

Martina Harrikari,
044-5600563, martina.
harrikari@sosaktuellt.fi

Redaktionschef:

Daniela Andersson,
044-5554388, daniela.
andersson@kolumbus.fi

Innehåll

- s.3 Drunknar människan i reformerna?**
Boris Björklund
- s. 4-5 Personalen har fått nya uppdrag i och med kommunsammanslagningarna**
Martina Harrikari
- SOS Aktuellt vill fördubbla upplagan**
Daniela Andersson
- s. 6-7 Hörselskada och mental ohälsa leder till isolering**
Daniela Andersson
- JURISTENS FAKTARUTA**
Reflektioner kring intressebevakningen och det svenska språket
Ulrika Krook
- s. 8-9 I pilgrimernas fotspår**
Tom Sörhannus
- s. 10-11 Projektet På Rätt Spår: Många ungdomar behöver mer stöd i vardagen**
Johanna Wikgren-Roelofs
- KOLUMN: Är idrotten en mänsklig rättighet?**
Anna Bertills
- s. 12-13 Syntjänsten firade ett aktivt halvsekel**
Sofia Stenlund
- NOTERAT: Synskadade flyttar till SynVillan**
5 frågor till Invalidförbundets vd Raimo Lindberg
Daniela Andersson
- s. 14-15 Ett krigsänkebarns historia**
Christina Lång
- NOTERAT: Regionalförsamlingen 2009**
Ulf Gustafsson
- NOTERAT: Taltidningsprojektet var lyckat**
Mari Pennanen
- s. 16 Händelsekalendern 2009**

Utgivning och prenumerationer 2009

SOS Aktuellt utkommer 6 gånger år 2009.

Nr 3 utkommer vecka 22.

Deadline för material den 19 maj

Nr 4 utkommer vecka 33.

Deadline för material den 4 augusti.

Nr 5 utkommer vecka 42.

Deadline för material den 6 oktober.

Nr 6 utkommer vecka 50.

Deadline för material den 2 december.

Fortlöpande årsprenumeration för pappers-
tidningen: 12 euro. Tidsbestämd årsprenu-
meration: 14 euro. Lösnummer: 3,50 styck.
Vid lösnummersbeställning fakturerar vi

1,50 euro i hanteringsavgift. Utrikesporto:
5 eur (Europa), 10 eur (Övriga världen).
Tillgängligt format för synskadade (rtf-for-
mat, tidningen kommer i e-posten) kostar
endast 7 euro/år.

1. Beställ via internet.

Fyll i prenumerationsblanketten
på www.sosaktuellt.fi

2. E-posta daniela.andersson@kolumbus.fi

**3. Eller ring 044-555 4388, eller
Handikappförbundet 0500-418 272**

Drunknar människan i reformerna?

Centralförbundet för socialskydd arrangerar årligen i samarbete med social- och hälsovårdsministeriet och Socialledning rf nationella utvecklingsdagar för social- och hälsopolitik. Dagarna ger en god överblick i vad som är på gång. Till traditionerna hör också att publicera Socialbarometern för året som gått, denna gång den 19:e i ordningen.

Rapporten når så gott som alltid över nyhetströskeln, i år med fokus på de arbetslösas ställning i dagens recession. Under fjolåret gjorde man för 14:e gången en undersökning om vanliga invånares åsikter om hur samhället mår just nu, sammanställt i Medborgarbarometern. Centralförbundets språkrör Sosaali- ja terveysterveisti ägnar naturligtvis också ett nummer för analys av barometrarna. Dessa är källor för följande redogörelse och reflektioner.

Vad är då på gång? Kommun- och servicestrukturreformen (KSSR) med start 2005, nationellt utvecklingsprogram för social- och hälsovården (Kaste-programmet), en totalreform av socialskyddet (SATA-kommittén), sammanslagning av lagarna och specialsjukvård och hälsovård, reformer inom arbetsmarknadsservicen (från 1.1.2009) och mera därtill. Allt detta har föregåtts av flera år av utvecklingsprojekt och betänkanden gällande social- och hälsovården.

Enligt medborgarbarometern litar vi finländare i gemen på varandra. Vi bär ansvar för vår egen och andras välmående och näromgivningens stöd har fortfarande stor betydelse. Vi bryr oss fortfa-

rande om varandra, trots bud om annat. I fråga om förhållandet till samhället önskar sig medborgarna mest av allt rättvisa och jämställdhet, nio av tio. Detta förverkligas inte, anser 35 % av de tillfrågade.

Vi vill inte vara bara undersåtar och objekt, vi vill också medverka och påverka. Men möjligheterna till det upplevs som otillräckliga och det verkar som om politikerna inte har insett allvaret i detta. Med tanke på hur stora och många reformer som är på gång är det oförlåtligt att människor inte får veta om det. Det framkom nämligen att de tillfrågade inte visste mycket om det som nämnts ovan. Närmare hälften ville veta mera.

Men folket litar inte på politiska beslut. Endast en tredjedel litar på kommunala beslutsfattare och hela 40 % misstror den nationella politiken. Detta borde vara en allvarlig signal. Ändå anser merparten, att offentlig service är viktig, till och med (enligt andra undersökningar) i så hög grad att man är beredd att avstå från lättnader i beskattningen. Närmare 90 % anser att vi inte får pruta på servicenivån och en femtedel ansåg, att social- och hälsovårdsservicen borde förbättras. Den skall fungera också som närservice (88 %).

Till trenderna i kommunerna hör modellen med beställare (kommunen) och producent (företag eller organisationer), också i små kommuner. Bland tjänstemän och förtroendevalda går åsikterna starkt isär om nyttan med detta. Social- och hälsopolitiska beslut styrs i kommunerna till största delen av ekonomin och tidsramar i lag och förordning.

Alla reformer syftar på en förändring i positiv riktning, åtminstone sett från deras synvinkel som planerar dem.

Att det sedan inte alltid blir som man planerat kan bero på faktorer man inte tagit med i beräkningen. Åsikterna om slutresultatet är i detta skede mycket delade när det gäller de förändringar som nu är på gång. Detta gäller inte minst de som skall verkställa reformerna, beslutsfattarna och tjänstemännen. 40 % bland ledningen inom social- och hälsovårdssektorn trodde att kommun- och servicestrukturreformen gör saker och ting svårare och 28 % att det till och med får negativa följder. Också på högre nivå har hörts bekymrade uttalanden, närmast på grund av att bilden i landet i stort ser ut att bli ännu mera mångskiftande i stället för tvärtom. Kommuner och samarbetsområden väljer olika modeller och formar nya varianter av de givna. Största delen av svararna på kommun- eller regionnivå anser dessutom, att förändringarna inte blir bestående, utan att det bara är ett förstadium till ytterligare kommunsammanslagningar och större verksamhetsområden. Man är dock ganska eniga om, att samarbetet mellan social- och hälsovården intensifierats och blivit bättre och kommer att få positiva följder också framöver.

Vad är då följden för kommuninvånarna? Allmänt har konstaterats hittills, att i de reformer som är på gång har fokus varit så gott som helt på strukturer och ekonomi. Kommuninvånaren, klienten eller patienten har funnits med endast i en bisats eller i festtal. Då nya vakanser grundats saknas i vissa fall den sociala sakkunskapen helt i ledningen då ledande tjänsteinnehavare saknar utbildning inom branschen. Den mångfacetterade servicestrukturen, som kan skilja sig från kommun till annan, gör det inte lättare för gemene man och kvinna att hitta rätt.

Avslutningsvis kan sägas, att alltför många upplever att det är alltför mycket förnyelse på gång samtidigt. Detta gäller framför allt dem som ska planera och verkställa servicen till kommuninvånarna. Ansvarsfördelningen mellan stat och kommun omformas, nya konstellationer av samarbete mellan offentlig och privat service uppstår också. Många frågar sig, om vi (= de som planerar reformer och stiftar lagar) bara blint tar efter trendiga (som de upplevs) modeller från kontinenten (främst Storbritannien) utan att vara medveten om, att vinden där redan har vänt. Och vem bär ansvaret för den socialpolitiska helheten idag; riksdag och regering, social- och hälsovårdsministeriet eller finansministeriet, storföretagen, fackorganisationerna, kommunfullmäktige, grundtrygghetsnämnden? Och till allt detta kommer den globala ekonomiska krisen, som ytterligare fokuserar på pengar, bort från den som behöver service av något slag. Man får ändå hoppas, att pessimisterna inte får rätt och att förändringarna ändå till slut leder till den positiva utveckling för medborgaren och samhället man haft som mål.

Boris Björklund
Verksamhetsledare
Finlands Svenska
Socialförbund

Text: Martina Harrikari
Bild: Daniela Andersson

Personalen har fått nya uppdrag i och med kommun-sammanslagningarna

Vid årsskiftet skedde det en stor förändring i kommunstrukturen i Finland. Många kommuner gick samman och nya administrativa helheter uppstod. Det här skedde även på finlandssvenskt håll. Är det då någonting som har förändrats i och med sammanslagarna? Förutom organisatoriska förändringar har en del av personalen fått nya ansvarsområden. Klienterna märker förändringarna på att nya ansikten sköter deras angelägenheter. De gamla cheferna har fått nya uppgifter eller andra domäner att sköta om.

Många nya städer och kommuner bildades efter årsskiftet. Sammanlagt minskade antalet kommuner i hela Finland med 67 stycken. I Österbotten sammanslogs Kelviå, Lochteå och Ullava med Karleby. I sydvästra Finland fick vi skärgårdskommunen Väståboland efter att Pargas stad och kommunerna Nagu, Korpo, Houtskär och Iniö gick samman. På Kimitoön förenades Kimito, Dragsfjärd och Västanfjärd till Kimitoöns kommun. I västra Nyland förenades Pojo, Karis och Ekenäs till Raseborgs stad.

Iden bakom sammanslagningarna är kommun- och servicestrukturreformen (KSSR). På finska talar man om Paras-hanke. Tanken var att få större helheter och bärkraftigare kommuner. Önskan och styrningen för sammanslagningar kom från statsmakten. Kommunerna i Finland har en starkt självbestämmande rätt men staten har använt sig av både käpp

och morot för att få kommuner att gå samman.

Förenhetliga organisationen

I samtliga sammanslagna kommuner har utmaningarna legat kring att skapa nya organisationsmodeller, förenhetliga administrationen och skapa system för att kunna bemöta kommuninvånarna likvärdigt. I en del kommuner har processerna varit mera omfattande än i andra.

– I Väståboland har de tidigare skärgårdskommunerna fått anpassa sig till Pargas system, säger Kurt Kronehag ordförande för social- och hälsovårdsnämnden i Väståboland.

I Karleby har förändringarna varit liknande. Uppgifter som kräver mera specialkunskap har centralorten fått börja sköta om.

– Innan sammanslagningen framförde de små kommunerna Lochteå,

Ullava och Kelviå att handikappservice skulle skötas centralt från Karleby, uppger ledande socialarbetare Lena Aho-Rintamäki.

Tre kommuner och samkommunen Kimitoöns hälsocentral gick samman för att bilda den nya Kimitoöns kommun.

- Samarbetet mellan de gamla kommunerna har funnits sedan tidigare. De organisatoriska förändringar som har skett har att göra med åldringsvården och service i hemmet. Hemservice och hemsjukvården har förenats till hemvården säger omsorgschef Torbjörn Stoor vid Kimitoöns kommun.

I Raseborg i Västra Nyland har utmaningarna också legat kring att förenhetliga systemet och skapa en helt ny fungerande organisationsmodell.

– Det svåra med den nya strukturen är att veta vem man skall vända sig till.

Isynnerhet de äldre som alltid har anlitat samma person kan se det negativa med förändringen, funderar bastrygghetsdirektör **Jussi Salminen** vid Karleby stad.

I Karleby håller man på att åtgärda problemet genom att skapa ett informationsblad som riktar sig till äldre personer i staden. I bladet skall framgå vem man skall kontakta i vilka frågor.

Större valmöjligheter för personalen

Kommuninvånarna kan ha svårt att följa med i svängarna men alla tjänstemän jag har kontaktat i de nya städerna ser positiva synergieffekter med de nya sammanslagna kommunerna.

– Styrkan med den nya helheten är flexibiliteten och personalens kunskap, uttrycker **Eva Storgårds** i Raseborg. Det går lättare för personalen att pröva på olika uppdrag inom social- och hälsovården.

I Raseborg har speciellt äldreomsorgen kunnat förena sina resurser och skapa fungerande system, gällande antalet platser, vård i hemmet och stödservice.

– Det finns en stor iver bland personalen att utveckla äldreomsorgen, säger **Eva Storgårds**.

På samma linje är även bastrygghetsdirektör **Jussi Salminen** vid Karleby stad.

– Vi har nu en större helhet och personalen kan specialisera sig på det de är intresserade av. Innan

sammanslagningen var det en och samma person hade hand om större helheter i kommunerna som förenades med Karleby. Chefernas antal har minskat, uppger **Salminen**.

Samtidigt har cheferna på centralorterna blivit chefer i större helheter. Så har åtminstone skett i Västaboland.

– Cheferna i Pargas har fått bli chefer i hela skärgårdskommunen, upplyser **Kurt Kronehag**.

– Klienterna borde inte känna av förändringen förutom att personalen har till en del förändrats, säger ledande socialarbetare **Maria Wallin** vid Kimitoöns kommun.

Vid Kimitoöns kommun ska socialkansliet flytta in i nyrenoverade lokaler i juni. Mottagningsbyråer kommer att finnas både i Dalsbruk och i Kimito.

– I Raseborg har socialservicen minskat på sina mottagningstider i Pojo från tidigare fem till nuvarande tre dagar i veckan. Samma tjänster finns tillgängliga i Karis en bit längre bort, säger **Eva Storgårds**.

Förändringar i beslutsfattandeprocessen

Sammanslagningsprocesserna har också inneburit förändringar och överenskommelser i representationsuppställningen i de kommunala beslutsfattande organen. Enligt samgångsavtalet i Västaboland skall alla de tidigare kommunerna vara representerade i de nya

nämnderna. Liknande överenskommelser finns också i Karleby stad.

– I de tidigare skärgårdskommunerna upplever man den nya staden byråkratiskt, säger **Kurt Kronehag**.

Torbjörn Stoor vid Kimitoöns kommun och sin sida nämner att det nu går enklare att göra beslut.

– Nu har vi en omsorgsnämnd som beslutar om hela Kimitoöns angelägenheter tidigare hade vi fyra med samkommunen inberäknad.

”Vi tre är starkare än var och en för sig”

Tjänstemännen i de respektive kommunerna ser positivt på kommunsammanslagningarna. De ser synergieffekterna i de nya helheterna. Personalstyrkan är större, det går att koordinera verksamheten bättre och befolkningsunderlaget har blivit större. Tjänstemännen ser allt det positiva som statsmakten ville nå med kommun och servicestrukturreformen.

– Vi tre är starkare än var och en för sig, uttrycker **Torbjörn Stoor**. Liknande åsikter delger också de andra jag har talat med i de nya städerna. Alla blickar framåt, men det ekonomiska läget utgör ett extra orosmoment.

– Vi har fått ta till tekniska nedskärningar, som längre semestrar och ett förbud om vikarier, säger **Stoor**.

– Just nu finns det ett stort tryck på utkomststödet, säger **Heidi Ulriksson** vid Västaboland.

Nackdelar med sammanslagningen har att göra med långa sträckor och det ständiga förändringsarbetet. I Karleby där handikappservicen sköts centralt har de långa sträckorna till de tidigare kommunerna utgjort ett problem i synnerhet när det skall göras hembesök.

Kommunen skall erbjuda personlig assistans

I september träder den nya lagen i kraft vilket innebär att gravt funktionshindrade skall ha rätt till assistans. Kommunen bör erbjuda personlig assistans i de dagliga sysslorna och i arbete och studier i den utsträckning det är nödvändigt. Kommunerna är medvetna om den nya lagen men några större förberedelser har inte kommunerna börjat ordna.

– Vi (Kimitoöns kommun) har få gravt handikappade. Jag tror inte det skall bli någon stor omställning, säger socialchef **Maria Wallin**.

I Västaboland säger **Heidi Ulriksson** att de har förberett sig andligt genom att gå på kurser, men att de har svårt att förutse hur det kommer att bli. Även i Raseborg är man lite på det oklara hur hösten kommer att arta sig och att hur man kommer att kunna erbjuda handikappade den service de är berättigade till.

– En stor fråga inför hösten är hur vi skall klara oss i höst när de nya lagarna sätter i kraft, dryftar **Lena Aho-Rintamäki** i Karleby oroad.

Redaktörens ord

SOS Aktuellt vill fördubbla upplagan

SOS Aktuellt har fått positiv feedback från när och fjärran! Tidningen har nått över landsgränserna till bland annat Norden och ut i världen tack vare våra rörliga duktiga frilansskribenter. Nu har en av våra representanter även vandrat till Santiago de Compostela! Det är en av våra grundpelare att vara gränsöverskridande både

över land, språk och attitydgränser. Redaktionsrådet har därför tagit beslutet att ge ut tidningen som en medlemsförmån för Handikappförbundets medlemmar. Tack vare RAY:s och Kulturfondens generösa bidrag kan detta genomföras. Detta nummer är ett prov på att fördubbla upplagan så om du inte är bekant med tidningen från förut så är

detta ett resultat av första testet av medlemsutskicket. Om experimentet lyckas och tidningen kan förmedla sitt budskap så fortsätter vi med utskicken i höst så att så många som möjligt av Handikappförbundets medlemmar kan ta del av och njuta av vår tidning. För mer dagsaktuella nyheter och aktualiteter hänvisar vi fortfarande till webben

www.sosaktuellt.fi. Där ämnar vi även inom kort öppna ett diskussionsforum. Njut av tidningen och av sommaren, vi återkommer i augusti.

Trevlig sommar
Daniela Andersson
Redaktionschef

Text&bild: Daniela Andersson

Fakta

Anti Depp slutsatser

Syftet med projektet Anti Depp är att förebygga social isolering bland personer med hörselrelaterade och/eller psykiska funktionshinder. Resultaten bekräftar att målgruppen i allra högsta grad ligger i riskzonen att dra sig undan omgivningen och isolerar sig. Vi kan konstatera att föreningsverksamheten har en stor positiv betydelse för det psykiska välmåendet och att det är viktigt med personlig kontakt och stöd vid en förlust. Utmaningar som vi kan se är att många upplever olika typer av begränsningar på arbetsplatsen. Små åtgärder kan bidra till att den funktionshindrade känner sig delaktig istället för utanför. Hörselskada som ursprung till psykisk ohälsa och psykisk ohälsa som leder till tinnitus är områden som hittills inte uppmärksammats tillräckligt, om sambandet mellan dessa behövs mer forskning. Enkätundersökningen har gjort det möjligt att dra riktlinjerna för det förebyggande arbetet. Det första spadtaget tas genom att öka medvetenheten om kopplingen mellan dessa två funktionshinder bland brukare, vårdpersonal och allmänheten.

Projektledare
Jennika Kullman
presenterar projektet
Anti Depp

Hörselskada och mental ohälsa leder till isolering

En stor del av personer som lever med en hörselskada eller psykisk ohälsa känner sig socialt isolerade. Sambandet mellan dessa två är också solklara enligt projektet Anti Depps färskta utredning.

Hur är det att leva med en hörselskada, psykiskt ohälsa eller bådadera? Det här har Svenska hörsel förbundet och Finlands Svenska Psykosociala Centralförbundet utrett i sitt gemensamma

projekt Anti Depp. Här handlar det inte om själva diagnosen utan personernas livssituation.

– Vi ville kartlägga den upplevda egna erfarenheten av så att säga osynliga funktionshinder. Hur det är att leva med hörselskada eller psykisk ohälsa, berättar projektledare Jennika Kullman.

Värt att notera av resultatet är att hela 60 procent av personerna känt sig isolerade på grund av sitt funktionshinder.

– Det är en hög siffra som bekräftar att det förekommer social isolering bland föreningsmedlemmarna. Vanligast är detta bland de yngsta och de äldsta. De unga upplever isolering på grund av missförstånd och dåligt bemötande medan de äldre drar sig undan på grund av att man också har andra sjukdomssymtom så som svårt att röra sig.

Kopplingen mellan hörselskada och depression är också klart bevisad.

– Förvånansvärt många har inte tänkt på den här kopplingen, inte ens inom vårdpersonalen. Bland de hörselskadade är det också väldigt svårt att tala om den psykiska biten.

Tinnitus är ett problem

Projektpublikationen "Jag drar mig undan" är en del i förbundens förebyggande verksamhet mot social isolering. Resultaten förmedlas, förutom åt medlemmarna, bland personalen inom häl-

so-, hörsel- och mentalvårdssektorn. Med rätt hjälp i tid kan risken för social isolering förebyggas.

– Folk har upplevt att de inte är ensamma om sina problem. Personer med osynliga funktionshinder blir ofta missförstådda och anses som dumma. De har en större roll att informera om sitt funktionshinder men det är inte så enkelt, säger Kullman.

Undersökningen visar också att 75 procent av de hörselskadade och hela 80 procent av personerna med mental ohälsa lider av tinnitus. Orsakerna är flera. Tinnitus är ofta hörselrelaterat men man kan också uppleva tinnitus på grund av stress och psykisk obalans.

– Okunskapen om tinnitus är förvånansvärt stor. Många har inte hört talas om det och vissa tror att det endast förekommer som ett högt skärande ljud. I själva verket kan tinnitus upplevas från allt som ett surrande och susande till pipande.

Juristens faktaruta

Reflektioner kring intressebevakningen och det svenska språket

En av de viktigaste uppgifterna Finlands Svenska Handikappförbund har är att bevaka och tillvarata de svenskspråkiga funktionshindrade personernas och andra berörda parter intressen i de pågående förändringsprocesserna i Finland idag. Detta är också en av målsättningarna inom projektet Juridiskt ombud. I min juridiska kolumn har jag hittills behandlat olika utlåtanden som är en produkt av denna intressebevakning. Denna gång har jag dock valt att skriva om lite allmänna reflektioner kring denna arbetsuppgift.

Fredag 15.4. Jag sätter mig ned vid mötesbordet i STAKES-huset, där en del av personalen inom Institutet för hälsa och välfärd sitter (THL). Detta var den tredje workshopen och sista kring utvecklingsprojektet som arbetar med att utveckla elektroniskt klientdatasystem inom handikappservicen och specialomsorgen om personer med utvecklingsstörning, en del av det större projektet Tikesos. Handikappförbundet blev kallat till de tre workshoparna efter att ha lämnat in ett utlåtande om utvecklingsprojektet, där förbundet påpekar att detta viktiga klientdatasystem och de planerade elektroniska serviceplanerna i detta skede endast utvecklas på finska. Detta är nu tredje gången, förutom utlåtandet, som Handikappförbundets representanter, denna gång med förstärkning från Folktinget, försöker uppmärksamma tjänstemännen om att systemet också måste komma på

svenska och att det lönar sig att beakta det redan i detta skede av processen. Jag har ibland funderat på att spela in dessa återkommande fraser såsom till exempel, och här saknas också språket, på ett band för att sedan kunna spela upp det när det behövs. Detta efter att Folktingets representant för säkert femte gången påminde om var språket saknades i det planerade klientdatasystemet. Mina finska kolleger har också flera gånger dragit på munnen under möten och seminarier när jag bett om ordet och med glimten i ögat meddelat att nu kommer min "mantra". De vet vad jag kommer att säga. Hur beaktar denna reform de språkliga rättigheterna och de specialbehov som de svensk- och tvåspråkiga funktionshindrade personerna i Finland har och de säregna förhållanden som de lever i? Allt går inte att översättas rakt av från finska utan det behövs också anpassning till de finlandssvenska förhållandena.

Just de språkliga rättigheterna har synts lite mer i media och debatterats i olika forum under de senaste veckorna. En av orsakerna till detta är att Statsrådets berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2009 utkom under våren. I nära anslutning till detta sände Folktinget en anmälan om brister i service och material på svenska till social- och hälsovårdsministeriet (SHM), daterad 26.3.2009. I denna anmälan uppmärksammar Folktinget SHM på att det till Folktinget under våren 2009 inkommit flera anmälningar om brister gällande de språkliga rättigheter gällande information och material som bland annat sänts till kommunerna från både SHM och THL. Samma anmälan innehåller en an-

märkning om att Folktinget också har informerats om att begäran om utlåtande och rapporten gällande just de ovannämnda elektroniska klientdatasystemen endast funnits tillgängliga på finska och att de svenskspråkiga handikapporganisationerna fått tag på det via sina finskspråkiga nätverk. Folktinget skriver bland annat att "Det är väldigt viktigt att myndigheterna identifierar de möjliga svenskspråkiga remissinstanserna och bereder dem möjlighet att höras". I annat fall händer det lätt att specialproblem och -frågeställningar som gäller speciellt den svenskspråkiga befolkningen helt saknas i remissvaren – och därmed lätt också i slutresultaten." Vad bra att Folktinget stöder oss svenskspråkiga handikapporganisationer i vår intressebevakning".

Den 19.5 deltog jag i Folktinget 90-års jubileumsseminarium där bland annat de språkliga rättigheterna och de svenskspråkiga personernas identitet i Finland behandlades. Under den efterföljande mottagningen håller SHM:s representant Viveca Arrhenius ett tal där hon bland annat hänvisar till den ovannämnda anmälan från Folktinget. Hon berättar att anmälingen behandlats på ministeriet och att tjänstemännen nu arbetar med att finna lösningar på de brister som de blivit uppmärksammade om. Det är bra att SHM; har tagit itu med problematiken och vi hoppas på förbättringar. Men det innebär inte att arbetet med att bevaka de svenskspråkiga funktionshindrades intressen är slut. Nej, snarare gäller det att fortsätta med den gemensamma svenskspråkiga intressebevakningen inom de svenska handikapporganisationerna som vi arbetar med som bäst.

Jag går ut från Folktingets jubileum samtidigt som Berth Sundström tidigare partisekreterare för SFP, numera direktör för samhällskontakter inom GlaxoSmithKline OY, "en gammal räv" inom intressebevakningen. Jag tackar honom för hans mycket givande och nyttig föreläsning om just intressebevakning på Svenska Kulturfondens Organisationskonferens i mars. Sundström passar på att dela med sig ännu en nyttig sak gällande intressebevakningen. Något att hålla i minnet för att plockas fram när det behövs. Intressebevakning handlar om långsiktigt arbete som kräver tålamod. När jag vandrar till bussen ploppar de för mig värdefulla orden upp i mitt huvud som en av mina finskspråkiga juristkollegor sa till mig efter att jag beklagat mig för kollegan efter ännu ett möte där aktuella handikappolitiska och lagstiftningsprocesser behandlats. När vi gick ut ur rummet suckade jag och sa till kollegan att ibland känns det som om jag inte har något annat att komma med än upplysningen om att det också finns svensk- och tvåspråkiga personer med funktionsnedsättningar i Finland som också behöver beaktas i denna process och inte bara i "misstag" glömmas bort. Min kollega besvarar min suck med, "Ulrika men det är ju din viktigaste uppgift i detta sammanhang att påminna oss och andra om det. Vem skulle annars göra det."

Ulrika Krook
Juridiskt ombud, VH

Text&bild: Tom Sörhannus

I pilgrimernas fotspår

Pilgrimsvandringen till Santiago de Compostela i nordvästra Spanien har de senaste åren fått ett stort uppsving. Själva upplevelsen i vandringen kan inte beskrivas i ord, den kan bara upplevas. Däremot finns det en hel del runtomkring vandringen att förmedla.

Bakgrunden till att människor pilgrimsvandrar till Santiago är att kvarlevorna av Jesu lärjunge Jakob sägs finnas i en kista i katedralen i staden. Namnet Santiago kommer för övrigt från Sant Yago eller heliga Jakob på spanska. Vandringarna till Santiago har pågått i över tusen år, ibland i större omfattning, ibland i min-

dre. Traditionellt var det i första hand religiös övertygelse som drev människorna att göra vandringen. Fortfarande är religionen central för många vandrare, men många gör den också av andliga orsaker, som en form av turism eller bara för att komma bort från den vardagliga stressen.

Jag gjorde vandringen under cirka tre veckor i april i år. Mitt motiv var i första hand andligt eller som en form av meditation. Man kan uppleva en väldig stillhet där man vandrar genom den spanska landsbygden. Livstempot är lugnt, vilket bidrar till att man känner ett inre lugn. Å andra sidan går delar av vandringen nära stora vägar där bilar susar fram och genom större städer, så det blir lite av en dubbel upplevelse. Synen på innehållet i vandringen varierar från vandrare till

vandrare. Alla har sina egna skäl att göra den, och det finns inget rätt eller fel. Många är fascinerade av de katedraler som finns i städer och byar längs vägen, andra vill se städerna. En del njuter bara av naturen och stillheten som finns runtomkring en i vandringen.

Cirka 800 kilometer

Det finns många vandringsleder till Santiago, men den mest kända är den som startar i St.Jean-Pied-de-Port i södra Frankrike, den så kallade franska vägen. Det var den jag vandrade. Den exakta längden på leden är svår att veta, men det ska röra sig om närmare 800 kilometer.

Det kan låta som en väldigt lång distans, men om man omvandlar den till kortare delmål är det en helt överkomlig sträcka att vandra. Min egen taktik

var att ta ett steg i taget, och försöka att bara tänka på nästa steg. Plötsligt hade jag vandrat 30-40 kilometer per dag, vilket var den normala dosen. De flesta går inte så långt, utan kanske hälften av det per dag. En del väljer också att ta buss eller tåg någon del av sträckan. Om man inte har så mycket tid kan man också välja att gå bara någon del av leden. För att få ett pilgrimsdiplom som tecken på att man gjort vandringen måste man gå minst de sista 100 kilometrarna till Santiago, vilket i praktiken betyder att man startar i Sarria.

Från Santiago kan man ännu fortsätta ut till Finisterre vid kusten, vilket är ytterligare 100 kilometer. Finisterre betyder världens ände, och det sägs att pilgrimerna förr gick ut dit för att bränna sina kläder efter vandringen. På den tiden var man tvungen

Pilgrimsvandringen till Santiago de Compostela har blivit populär de senaste åren. Många gör den klassiska vandringen i pilgrimernas fotspår.

Små byar och gröna kullar är en vanlig syn längs vandringsleden.

att vandra ända från sina hem, och tillbaka igen. Den tanken gör att dagens vandring kan upplevas lite lyxig. Förutom att man kan ta allmänna färdmedel delar av sträckan i dag så tar sig de flesta till och från start och mål med flyg, tåg eller buss. Det finns även i dag de som vandrar ända hemifrån. Bland annat träffade jag på ett par holländska damer som cyklat hemifrån och en ung schweizare som vandrat från sitt hemland. När han nådde Santiago hade han vandrat i 2 100 kilometer, och skulle ännu fortsätta till Finisterre.

Övernattning på härbärgen

Övernattar gör de flesta på härbärgen, som finns i de städer och byar man passerar. Här sover man i sovsalar med allt från fyra bäddar i ett rum upp till 60-70 bäddar i ett rum. Män och kvinnor sover i samma rum. När man är så många i ett rum får man vara beredd på att nattsömnerna kan bli störd. Det är alltid någon som är uppe på toaletten eller någon som snarkar. För egen del upplevde jag ändå att det gick avsevärt bättre än jag kunde tro. Öronpropparna som jag hade med låg kvar i ryggsäcken under hela tiden.

Kostnaden för att övernatta på ett härbärke ligger i allmänhet på mellan tre och sju euro. Några härbärgen

har ingen fast kostnad, utan man får ge ett frivilligt bidrag. För att få övernatta på ett härbärke krävs att man har ett pilgrims-pass, vilket man skaffar då man startar vandringsleden.

De flesta härbärgen har extra filter för vandrarna att dra över sig till natten och/eller ett värmeelement som värmer. Saknas både filter och element får man förbereda sig på en kall natt. Åtminstone gäller det i april. För den som vill ha mera avskildhet och är beredd att betala lite mera finns även hotell, hostel och pensionat att tillgå. Många härbärgen har även ett kök där man kan tillreda egen mat. Annars finns det i de flesta samhällen åtminstone en bar eller restaurang som serverar färdiga menyer till det moderata priset av åtta till tio euro. Då ingår tre rätter samt dryck. Härbärgena heter albergue eller refugio på spanska och är väl utmärkt då man kommer till ett samhälle, så det är ingen större risk att man ska missa dem.

Överlag är det ingen stor risk att man ska gå vilse längs El Camino (Vägen), som den kallas på spanska. Åtminstone den franska vägen är mycket väl utmärkt med gula pilar och skyltar. Skyltarna känner man igen på snäckan, som är en symbol för pilgrimsvandringen till Santiago. Mest för att se om det var möjligt gick jag utan karta

och guidebok, och jag kom fram. Lokalbefolkningen kan också vara värd ett eget omnämnande. Många hälsade med ett vänligt hola (hej) eller buenos dias (god dag) när man mötte dem i de små byarna. En del ville också gärna prata, men på grund av mina bristfälliga kunskaper i spanska blev det ganska haltande diskussioner. Rent generellt det sägas att den som tror att den ska komma tillrätta med engelska kan glömma det. Det är spanska som gäller i de flesta sammanhang här, men med god vilja är det inga större problem.

En vandring i ökande

Under vandringsleden träffar man människor från olika delar av världen. De jag träffade kom förutom från nästan alla delar av Europa från Nya Zeeland, Australien, Kanada, USA, Japan och Sydkorea. Antalet människor som gör vandringsleden verkar vara i stadigt ökande. Enligt statistik från pilgrimskontoret i Santiago gick år 2006 100 000 vandrare sträckan, en siffra som i fjol hade ökat till 125 000. Statistiken för april i år finns ännu inte tillgänglig, men i mars var det cirka 1 800 som gjorde vandringsleden. Sommartid torde antalet vara avsevärt högre per månad. Den här statistiken baseras förmodligen på antalet vandrare som registrerat sin ankomst till Santiago. Det finns också

en del som vandrar kortare sträckor längs med vägen.

Nästan hälften av dem som vandrar är spanjorer, men det fanns också väldigt många tyskar. En bidragande orsak till de många tyskarna är att en tysk TV-kändis gjort vandringsleden och skrivit en bok som under lång tid toppat bästsäljarlistan i Tyskland. Det är förmodligen kända böcker som är en bidragande orsak till att vandringsleden fått ett uppsving de senaste årtiondena. Den kanske mest kända är Paulo Coelho's Pilgrimsresan, som kom ut 1987. På den tiden kunde antalet vandrare räknas i något hundratal per år, och nu räknas de alltså i hundratusental.

Kanske skulle maj eller september vara den bästa tiden att göra vandringsleden, men april är också helt okej. Det är ännu inte så mycket folk som det sägs vara sommartid, och även om många härbärgen fylls under kvällens lopp så är det ingen trängsel. Morgnarna kan vara kalla, ibland med frost, men när solen värmer på eftermiddagen blir det riktigt varmt. Det kan i och för sig regna en hel del den här tiden på året, men jag hade förmodligen tur för det var bara sista veckan det kom en del regn och det var inte mycket. Skavsår är något som många drabbas av under vandringsleden, men det hade jag förmånen att klara mig undan. Däremot

fick jag problem med min vänstra vrist, men ett bandage runt den på morgnarna gjorde susen och efter en dryg vecka var den i skick igen. Det är få som är vana att vandra så här långa sträckor hemmavid, och framförallt att göra det dag efter dag. Som en tumregel kan man säga att det tar cirka en och en halv vecka för musklerna att vänja sig. Vårre än benmusklerna kan det vara med skuldrorna och axlarna ifall man inte får ryggsäcken spänd på ett bekvämt sätt. Det är något man måste prova sig fram till.

Varierande underlag

Handikappvänligheten längs med rutten är inte den bästa. På många ställen går leden längs grus- eller asfaltvägar, men den går också längs steniga små skogsstigar. En del härbärgen skyltar i alla fall med att de är handikappanpassade. Om man går den franska vägen är det framförallt början och slutet som är kuperade, i mitten är det mera platt. Det torde också på de besvärligaste ställena gå att välja någon allmän väg. Det gör de som cyklar sträckan, och det är det en hel del som gör. Alla upplever naturligtvis vandringsleden olika, men för egen del var det en positiv upplevelse som jag kunde göra om närsomhelst.

Text&bild: Johanna Wikgren-Roelofs

Projektet På Rätt Spår:

Många ungdomar behöver mer stöd i vardagen

De flesta ungdomar mår och har det rätt så bra. Men inte alla. Det förebyggande sociala och hälsofrämjande arbetet med unga behöver ständigt utvecklas. Det stöd som erbjuds i vårt samhälle idag räcker inte alltid till för att fånga upp de ungdomar som ligger i riskzonen för att marginaliseras. Därför har Folkhälsan startat projektet På Rätt Spår.

På Rätt Spår är ett utvecklingsprojekt där fokus ligger på svenskspråkiga ungdomar i åldern 15 år och uppåt. Projektets målsättning är bland annat att finna stödåtgärder för de ungdomar som avbryter eller ligger i riskzonen för att avbryta sin utbildning vid yrkesinstituten Axxell i västra Nyland (Karis

och Ekenäs) och Practicum i Helsingfors.

– Genom att fokusera på dessa ungdomars resurser, hoppas vi kunna utarbeta redskap och metoder som motarbetar en eventuell marginalisering i framtiden, berättar projektledaren Maria Leppäkari.

Coachar i skolan

Känslan av utanförskap och vägen mot marginalisering börjar hos många människor i tidig ålder. Därför är det extra viktigt att samhället uppmärksammar ungdomar som avbryter sina studier utan att ha andra sysselsättningsalternativ. Vad händer med dessa ungdomar, vart tar de vägen och vem fångar upp dem?

– Det är här coacherna inom projektet På Rätt Spår kommer in i bilden, fortsätter Leppäkari.

För många ungdomar är det idag svårt att hitta motivation och ork att ta sig igenom en utbildning.

Inom projektet arbetar förutom projektledaren även fyra coacher, två i Helsingfors och två i västra Nyland. Coachernas arbete är att i samarbete med bland annat elevvården, lärare och studiehandledare hjälpa ungdomarna att finna en ny studieplats, arbetsplats eller plats i en ungdomsverkstad om den aktuella studieinriktningen känns fel och omotiverade. För de ungdomar som kan tänka sig att stanna kvar i utbildningen, men som av andra orsaker saknar motivation, kan coacherna också fungera som ett stöd.

Ett "kravsamhälle"

För att lyckas som coach är rätt attityd och en etiskt hållbar människosyn viktig.

– Det är frustrerande att höra talas om "problemungdomar", säger Kim Meller, som arbetar som coach vid Practicum i Helsingfors. Vi kan inte automatiskt sätta skulden på ungdomars illamående på dem själva. Det är ett symptom på att andra saker i samhället inte är som de borde.

Mikaela "Mela" Nyholm arbetar som Mellers arbetspar vid Practicum och hon instämmer.

– I dagens samhälle utsätts människan för så mycket tryck utifrån. Det är stora prestationskrav på ungdomarna. De skall hänga med i ett högt tempo och vara duktiga. Alla klarar inte av det här.

– Vi styrs så hårt av de globala marknadskrafterna, ett strömlinjeformat samhälle och för många unga är det en omöjlig verklighet att leva upp till, inflikar Rebecca "Becci" Karlsson, coach vid Axxell i västra Nyland. Ungdomarna som mår dåligt på grund av de höga kraven rebellera på ett eller annat sätt. Vissa hittar ändå en väg att gå, medan andra flyter omkring i sin tillvaro helt vind för väg.

Fakta

Projektet På Rätt Spår är ett ESF projekt som finansieras med medel från Länsstyrelsen i Södra Finlands län och EU-medel från Hävkraft 2007-2013. Projektet genomförs av Folkhälsans förbund r.f. och pågår under perioden 1.10.2008-31.5.2011.

Projektets syfte är att utveckla arbetsmodeller som stöd för studerande så att de inte tap-

par motivationen och avbryter sina studier vid yrkesläroanstalten. Projektet förverkligas i Practicum i Helsingfors och vid Axxell i Karis och Ekenäs.

Andelen ungdomar som är direkt i farozonen att avbryta sina studier under det första läsåret är 10-15 personer per yrkesinstitut och år.

Kvantitativa mål för projektet är att minst 60 % av de ungdomar som är i omedelbar risk att av-

bryta sina studier erbjuds motiverande insatser att kunna fullfölja sin utbildning.

Statsmaktens utbildningspolitiska mål är att alla personer bosatta i Finland skall ha utbildning på minst yrkesutbildnings nivå.

Hävkraft
från EU
2007-2013

Anställda för projektet På Rätt Spår (från vänster): Maria Leppäkari, Mikaela Nyholm, Rebecca Karlsson, Kim Meller och Petteri Pitkänen.

Karlssons arbetspar Petteri Pitkänen håller med.

– Med tanke på ungdomarnas framtid kan det vara avgörande för hur de reagerar på alla krav i tonåren. Accepterar de dem och "går med" eller protesterar de och vad händer sedan.

Föräldrarollen

– Jag har också märkt att föräldrarnas krav på sina ungdomar varierar väldigt mycket från ort till ort, säger Meller som har erfarenhet av ungdomsarbete från tidigare. I huvudstadsregionen där flera föräldrar har en ganska hög social status, kan kraven på barnen och ungdomarna vara omåttligt höga. Många av dessa föräldrar har själva en arbetskarriär som gör att de är mycket frånvarande. Deras brist på tid för sina barn, tolkar ungdomarna som att de inte bryr sig om dem.

Konkreta åtgärder

Så hur tänker coacherna som finns i skolmiljöerna på Axxell och Practicum helt konkret gå till väga? Alla fyra coacher är överens om att det betyder mycket redan att det finns flera vuxna mitt i skolan bland ungdomarna. Lärarna och övrig personal är ofta hårt pressade idag och springer genom korridorerna för att hinna med allting. En coach skall alltid ha tid att stanna upp och lyssna både på stora och små bekymmer.

– Vi har märkt att tutorverksamheten och studerandekårernas verksamheter fungerar på lite olika sätt på de olika ställena, det här är verksamhetsformer som är viktiga för de studerande och som alltid kan utvecklas ännu mer, berättar coacherna. Det är viktigt att ungdomarna får känna sig delaktiga och att de har påverkningsmöjligheter. Att märka att man kan forma sin egen vardag i närmiljön är A och O för självkänslan.

– Så skall vi jobba med andra samarbetsparter som skolorna redan har från tidigare, och se hur samarbetet eventuellt kunde utvecklas ytterligare. Kanske komma med nya färskare alternativ, inflikar Leppäkari.

– En annan viktig sak som vi gärna vill lyfta fram är betydelsen av det första studieåret vid ett yrkesinstitut. För att motivationen skall hålla i sig skall det kännas bra att vara i den nya skolan. Därför kommer vi åtminstone vid Practicum att satsa mycket på skolstarten och finnas med där för de nya studerandena, avslutar Meller och Nyholm.

På så sätt kan coacherna kanske fånga upp och stöda de ungdomar som är mest osäkra på sig själva och på den väg de skall börja gå efter den grundläggande utbildningen.

Kolumn

Bild: Anton Sucksdorff

Är idrotten en mänsklig rättighet?

Idrottspolitikerna kring det ämne, som är så mycket mera än bara elitidrott, har utvecklats mycket de senaste åren. Ambitionerna är höga och tydliga, hela befolkningen ska ha möjlighet att röra på sig. Trots det så skiljer vi många gånger åt idrottsrörelserna i Finland, vi skiljer mellan elitidrott och motionsidrott, vilket de facto inte är två separata rörelser. Det ena ger nämligen näring åt det andra. Samma sak gäller när vi pratar om idrottare med funktionshinder. Det blir exempelvis ofta mycket funktionshinder och lite sport när elitidrottare med funktionsnedsättningar skildras i medierna. Och hur ofta ger medierna utrymme i sin rapportering? Jag tror att media både har makt och möjlighet att bryta barriären mellan konventionell idrott och det vi kallar handikappidrott.

Idrotten är någonting som förenar människor över hela världen och jag är övertygad om att idrotts- och motionsvärlden i sig ännu inte har insett vilken oerhörd kapacitet den har när det gäller integration, hälsa och brobyggande. Idag beror utbudet långt på var man bor, vad man vill hålla på med för idrott samt kommunens och idrottsrörelsens ekonomiska förutsättningar. Idrottsrörelsens föreningsaktivitet kunde gott komplettera skolornas gymnasitikutbud och därmed bidra till både bättre hälsa och mindre kostnaderna inom social- och hälsovården. De flesta rapporter vi får dessa dagar handlar om finländares dåliga hälsa; övervikt, diabetes, sjukdomar i stöd- och rörelseorganen, högt blodtryck, samma gäller barn och unga. Redskapen finns för förändring, om vi är villiga att satsa.

Kan man då med fog påstå att idrotten, rörelsen, motionen är en mänsklig rättighet? Är glädjen, energin, kraften och adrenalinet en rättighet? FN:s standardregel om jämlikhet och möjligheter för personer med funktionshinder

säger så här: "Medlemsstaterna bör säkerställa att personer med funktionshinder ska ha samma möjlighet till idrott som andra.", "Personer med funktionshinder som idrottar ska ha samma möjligheter till träning som andra". Vidare stadgas om stödet för verksamheten, idrottsanläggningarnas tillgänglighet och jämlikhet vad gäller tävlingar. Med detta som utgångspunkt kan man gott säga att idrotten är en mänsklig rättighet. Men trots det så öppnar sig inte portarna för alla, ingen "sesam, öppna dig" mekanism finns.

I Finland understöder undervisningsministeriet integrering av elithandikappidrotten som en del av grenförbundens verksamhet och försöker underlätta och främja unga handikappidrottarens inkludering i stödprogram för unga idrottare. Regeringen fattade i december 2008 ett historiskt principbeslut om motionsfrämjande åtgärder. Det innebar kort sagt handlingsplaner för hur man ökar välmåendet och hälsan för personer i olika åldrar och i olika situationer. Programmet, som är heltäckande och detaljerat, innebär i och med principbeslutet att alla ministerier, dvs. hela regeringen, förbinder sig till motionsfrämjande principer och åtgärder även inom egen förvaltning.

Idrotten behandlas allt mera som den mänskliga rättighet som den faktiskt borde vara, statliga beslut innebär attitydförändringar vad gäller förvaltningen. Det är en god bit på vägen, samtidigt skulle jag också vilja sträcka ut en hand till medierna, de spelar i en helt egen liga när det gäller marknadsföring, undervisning och upplysning. Att bryta barriären mellan konventionell idrott och handikappidrott är något som på allvar kunde förändra allt vad idrott och integrering betyder.

Anna Bertills
Kultur- och idrottsministerns specialmedarbetare
Kulturfondens vice ordförande
EU-kandidat

Text&bild: Sofia Stenlund

Syntjänsten firade ett aktivt halvsekel

I september 1959 publicerades en artikel i Hufvudstadsbladet om syntjänst, en ledsagnings- och hjälpstjänst för synskadade. Primus motor Aili Alexandersson tog emot anmälningarna, och hela 71 personer anmälde sig, varav 11 var herrar.

Cirka 50 år senare, onsdagen den 22 april 2009 var tjugotalet personer på plats för att fira syntjänstens 50-årsjubileum. Jubileet firades med musik, god mat, diskussion och fritt formulerad historik. Syntjänsten är alltså en tjänst där synskadade får hjälp med ledsagning eller enklare ärenden där man behöver en seende medmänniska. Den person som fungerar som syntjänst hjälper personen att ta sig exempelvis till banken, men då själva ärendet ska utföras avvaktar representanten för syntjänsten

vars uppgift inte är att föra den synskadades talan. Syntjänsten koordineras av Förbundet Finlands Svenska Synskadades distriktsförening Svenska Synskadade i Mellersta Nyland, och det är också dem man bör kontakta dels om man är intresserad av att fungera inom syntjänsten och dels om man önskar använda sig av tjänsten.

Två av deltagarna under festen var Carita Hansten och Wanda Nyberg, både Helsingforsbor som varit delaktiga i syntjänsten från början.

– I början var det mycket mer att göra, det var oftare som man skulle hjälpa, beskriver Carita Hansten.

– För läste vi inom syntjänsten till exempel Hufvudstadsbladet högt. Vi visste precis vad vem ville att vi skulle läsa, inflikar Wanda Nyberg. Annat som vi skötte var till exempel skattedeklarationen och så minns jag en

person som gjorde fantastiska handarbeten. Hon ville att jag skulle numrera de olika mönstren och garnen och ordna dem åt henne. En annan aktiv inom syntjänsten som deltog i jubileet var Christel Blomqvist från Grankulla.

– Jag har varit med sedan ungefär 2002-2003. Jag har tyckt bra om det och det har gett mig mycket.

Ett av de tillfällen Christel minns speciellt var när Kampens busstation byggdes i Helsingfors. Under tiden den uppfördes kunde det vara olika från dag till dag var passagerarna hade möjlighet att stiga av vilket var besvärligt när de skulle ledsagas. Numera har Christel Blomqvist en person som hon ledsagar regelbundet.

– Med de stadigvarande bygger man upp en personlig kontakt medan en som man möter vid bussen en enda gång inte blir så personlig.

Syntjänstens 50-årsjubileumsfest, gick av stapeln i Svenska Synskadade i Mellersta Nylands verksamhetscentrum. På plats var även Aili Alexandersson, den person som initierade syntjänstverksamheten för 50 år sedan. Hon välkomnades av en av de andra aktiva inom syntjänsten, Gun-Maj Silander.

– Aili Alexandersson var den som ställde till med syntjänsten, berättade Gun-Maj Silander. Och det måste vara bra frön hon planterade eftersom de fortfarande växer.

Aili fortsatte med att redogöra för hur hon som gravt synskadad kom till Helsingfors och rörde sig i trafiken.

– Man kände hur bilarna snuddade vid hämlarna och jag tänkte att det nog skulle vara bättre att kunna se i trafiken även om jag varje gång kom över gatan.

Det första konkreta uppropet för intresserade av syntjänst gjordes i Församlingsförbundets tidning, men det var först efter en artikel i Hufvudstadsbladet allt kom igång på riktigt. Allt från studerande till pensionärer anmälde intresse.

– Allt passerar nu revy, berättade Aili Alexandersson entusiastiskt och berättade om engagerade damer och herrar med specialintressen, alla samlade för att ledsaga synskadade.

Många minnen och berättelser dök upp under jubileet hos de personer som var på plats för att skåla för ett aktivt halvsekel.

– Vi måste finnas minst 50 år till!

Ett tjugotal personer med anknytning till den 50-åriga syntjänsten hade samlats för samvaro och positiva minnen. Närmast i bild Carita Hansten och Wanda Nyberg.

Noterat

Synskadade flyttar till SynVillan

I augusti flyttar Förbundet Finlands Svenska Synskadade r.f. till nya verksamhetsutrymmen i kvarteret Sesam i Arabiastranden i Helsingfors. Verksamhetscentret har i en namntävling fått namnet SynVillan. Det vinnande förslaget kom från Monica Andersson, en av förbundets rehabiliteringshandledare och även medlem i förbundet.

– Jag funderade på något namn som innehåller ”syn” och SynVillan är ju lite tvetydigt, både så att man kanske inte riktigt vet vad man ser och en byggnad, säger Monica Andersson.

– Då vi i augusti flyttar till SynVillan avslutas en process som inleddes redan år 2004 med de första tankarna på nya verksamhetsutrymmen. De nya utrymmena ger nya möjligheter till fortsatt utveckling av förbundet, säger förbundsordförande Gunilla Löfman.

Kvarteret Sesam är ett samarbetsprojekt och inbegriper hyresbostäder, svenskt daghem, svensk kvartersskola och verksamhets- samt kansliutrymmen för Svenska Skolan för synskadade (med elevinternat) och andra organisationer som etablerar sig i området. Designen av gatumiljön och parken i kvarteret fokuserar på handikappades och synskadades behov.

Text: Daniela Andersson
Bild: Invalidförbundet

5 frågor till Invalidförbundets vd Raimo Lindberg

Invalidförbundets vd Raimo Lindberg fyllde 60 i maj. SOS Aktuell ringde upp och ställde 5 frågor.

1. Hur har du firat din 60-årsdag?
2. Du har länge verkat inom Invalidförbundet, hur tycker du att utvecklingen ser ut inom förbundet och era frågor?
3. Vad är den mest aktuella och viktigaste frågan inom Invalidförbundet just nu?
4. Vad är din högsta önskan vad gäller finländsk och EU-politik just nu?
5. Framtidsplaner för dig och Invalidförbundet?

“ Den absolut viktigaste saken nu är personlig assistent-frågan

1. 60-årsdagen firades i vårt handikappvänliga verksamhetshus tillsammans med bekanta. Nästan ett par hundra vänner dök upp! Vissa ser jag nästan dagligen men också vänner från långt tillbaka i tiden.

2. Jag har varit medlem i förbundet sedan slutet av 1950-talet. Min för- eningskarriär började i invalidernas idrottsför- bund, åren 1986-1993 var jag styrelsemedlem i Invalidförbundet. Vd blev jag 1993. Utveckling har skett. Först flytta- des beslutsfattandet till lokalnivå. Det betydde en ökning av föreningsutbild- ningar och större grupper anslöts till påverkningssrö- relsen. Svårt handikappade personer har gjort förfråg- ningar om sina rättigheter. Till handikappolitiken har tillkommit en män- niskorättssynvinkel. Tillgänglighet har lyfts upp till en viktig plats i sam- hällsplaneringen. Som en följd av EU-medlemskapet så har handikapp stigit till en nionde samhällspolitisk grupp.

3. Den absolut viktigaste saken nu är personlig assistent-frågan, att det praktiska arrangeras och att förnyelsens anda förverkligas. Tryggande av servicen för handikap- pade i KSSR processen är en annan betydande sak. Det handikappolitiska

programmet som förbereds linjerar åtgärder för några år framåt. Handikappades möjlighet att komma ut i arbetslivet verkar i depres- sionens klor nästan som en utopi men också svag i långa loppet.

4. Nog förutsätter EU:s grundmålsättningar att den ekonomiska och socia- la utvecklingen går hand i hand. Nu förstår man den inte. Beror det exempelvis på att ekonomiska resultat kan nås också på kortare tid medan en social grund förverkligas under en lång tid. Hur som helst så är det omöjligt utan förverkligan- de av ekonomiska målsätt- ningar.

5. I arbetslivet har jag många ogjorda saker men jag tänker inte och kan förstås inte ens göra allting. Intressant för tillfället är förtroende- posten som ordförande för Centralförbundet för Socialskydd och Hälsa. Det är en utsiktsplats. Invalidförbundet har ständiga utmaningar. Den största utmaningen på lång sikt är att få den stora allmänheten, beslutsfat- tare och myndigheter att ändra attityd om och få förståelse för egentlig jäm- likhet. Vi måste bort från tankesättet att handikap- pade inte ges ”förmåner”, eftersom det egentligen är frågan om rättigheter.

Text&bild: Christina Lång

Ett krigsänkebarns historia

Rose-Maj Fröman, nuvarande ordförande för föreningen Svenskfinslands Krigsänkebarn, är krigsänkebarn. Som vuxen har hon insett vilken enormt stor arbetsbörda hennes mamma hade. Mamman var 26 år, då hon blev änka och hennes framtid slogs i spillror.

Föräldrarna hade gift sig sommaren 1937 och den gemensamma framtiden såg ljus och lycklig ut. Mamman beundrade enormt sin make, som var mycket aktiv inom bland annat ungdoms- och nykterhetsrörelsen. Amatörteater var också hans stora intresse. Sin make placerade hon livet igenom på en piedestal, ouppnåelig för alla andra. Rose-Maj var 1,5 år, när hennes pappa stupade, så hon har inga egna minnen av sin pappa.

De bodde nära kyrkan i Solf och besökte hjältegraven ofta, de liksom hälsade på pappan. Att det alltid bara var mamma och hon var en naturlig situation, som inte väckte tunga tankar under barndomsåren. Mamman var ofta trött och ledsen (i dag förstår hon att att mamman var deprimerad). På den tiden fanns det ingen som tänkte på att krigsänkorna skulle ha behövt krishjälp. De fick klara sig på egen hand så gott de kunde.

Senare, i tonåren, kom saknaden efter pappa. Speciellt stark blev den när det blev kontroverser med mamman. Ofta tänkte hon då att allt skulle vara så mycket lättare, om bara pappa hade levat. Att besöka pappans grav och "prata" med honom gav tröst. Ännu i dag "pratar" hon med sin pappa och ber om råd och vägledning i svåra situationer. Hon kan ibland känna avund mot väninnor, som fått ha sin pappa som stöd ända upp i mogen ålder.

Bearbetning tack vare föreningen

Tack vare föreningen har hon nu kunnat bearbeta de tunga känslorna av sorg och saknad med andra, som upplevt liknande känslor. Det känns befriande. Rose-Maj har också varma och glada minnen från sin barndom. Till dem hör livet tillsammans med en gammal farfar, en ogift faster och farbror, som alla bodde i samma hus som hon och mamman. Alla hjälptes åt att klara livet under och efter kriget. Morfar och andra släktingar hjälpte till då det var speciellt bråda tider. En höjdpunkt på året var höbärgningstiden då det alltid fanns mycket folk i huset. Farfar, som på grund av hög ålder inte kunde hjälpa till så mycket med jordbruket, ägnade mycket tid åt sin sondotter. Hon kan ännu i dag tydligt se honom stå vid spisen i köket sjung-

ande Wasa marsch för sitt barnbarn och slående takten med spiseljärnet. Farfar var en underbar människa och ännu i hög ålder skötte han arbetet som kyrkvård i kyrkan. Spännande var det att med honom kliva upp i klockstapeln och ringa i klockorna. Hon fick växa upp i farfaderns sällskap under de tio första levnadsåren.

Pappan stupade den 8 mars 1940, farfadern dog den 8 mars 1948. Med minnet av farfar kunde Rose-Maj som studentuppsatsämne välja rubriken *Jag längtar stigarna jag längtar stenarna, där barn jag lekt*. Det blev en vandring med farfar under de fyra årstiderna i miljön runt hemmet.

Barndomen

Barndomen präglades av att de vuxna var stressade av allt arbete. Det fanns ingen tid för lek och sagoläsning. Rose-Maj har inget minne av att mamman skulle ha lekt och gosat med sitt barn. Hon saknade jämnåriga kamrater i byn och rymde till mammas stora förargelse till jämnåriga som bodde rätt långt från hemmet. Trots att hon fick upptuktelse, när mamman efter många telefonsamtal, lyckades hitta henne, rymde hon snart på nytt. Så stark var längtan efter lekkamrater. Som alla andra barn på landet måste Rose-Maj börja hjälpa till med olika sysslor på gården. Att klara sig själv så långt som möjligt var mammas ledstjärna. Det var en självklarhet att dottern skulle sköta sin skola själv, vara duktig och snäll. Mamman gav sin dotter en viktig sak till färdkost genom livet: inställningen till pengar. Från unga år var Rose-Maj insatt i den lilla familjens ekonomi. Eftersom hon visste att det inte fanns pengar var det ingen idé att ställa alltför stora önskemål. Den här ekonomiska drillningen har hon haft stor nytta av senare i livet, när det gällt att lotsa den egna familjen på fem personer genom 1960-,70- och 80-talets ekonomiska blindskär. Äkta maken har haft fullt förtroende för Rose-Majs skötsel av familjens ekonomi och i familjen har det aldrig grälats om pengar.

Flytt till Vasa

År 1950 orkade mamman inte sköta jordbruket längre.

Egendomen såldes och mor och dotter flyttade till Vasa. Från själva krigsåren har inte Rose-Maj så många tunga minnen. Ett starkt känsloladdat minne har hon dock från ett besök hos mormor och morfar i grannbyn. Yngsta morbrodern har varit på permission i hemmet och är på väg till landsvägen för att ta bussen tillbaka till fronten. Mormor och Rose-Maj står vid köksfönstret och ser den älskade sonen promenera iväg. Mormor gråter förtvivlat. Barnbarnet förstod inte mormoderns sorg då, först långt senare. En son hade redan stupat i vinterkriget liksom svärsonen. En äldre son, tvillingbror till den stupade, var ute i striderna, och nu var yngsta sonen på väg till ett okänt öde. Hur orkade dessa mödrar och hustrur?

Skuld-känslor har följt Rose-Maj under hela det vuxna livet. Mamman kunde ofta säga att hennes liv var förstört och att hon inte hade velat gifta om sig för dotterns skull. Det gav skuld-känslor. När sedan dottern efter studier i Åbo bosatte sig i Helsingfors med sin familj, upplevde mamman sig som övergiven. Avståndet Vasa Helsingfors var i hennes ögon enormt. Att inte finnas i närheten och kunna ställa upp gav också skuld-känslor. Till all lycka var mamman omgiven av släktingar och vänner, som ofta räckte en hjälpande hand. Rose-Maj kände det som om hon hade svikit mamman.

- Mamma skulle gärna ha rest med mig utomlands, men just då var jag bunden av min familj och satte den i första rummet. Nu, när jag själv är sjuttio, tycker jag att jag skulle ha kunnat handla annorlunda. Nu är det för sent, konstaterar hon dämpat.
- Mina rötter i den österbottniska jorden är mycket starka. Jag är glad över att flera gånger om året kunna besöka mina barndomstrakter och träffa släktingar och vänner. Speciellt viktiga för mig är besöken på gravgårdarna i Solf och Gamla Vasa, där mina föräldrar ligger begravda.

Föreningen Svenskfinslands Krigsänkebarn håller stor-samling i sommar.

Christina Doctare har gett ut flera

Noterat

Taltidningsprojektet var lyckat

Finlands Svenska Synskadades projektet Den finlandssvenska digitala taltidningen har avslutats. Alla de tio största finlandssvenska dagstidningar som utkommer som taltidning är nu digitaliserade och tillgängliga via PratSam-systemet, vilket betyder att prenumeranten får tidningen via Internet samma dag som den seende läsaren får sin papperstidning.

Projektets målsättningar uppnåddes och projektkoordinator Daniel Ainasoja är nöjd.

– Vår utvärdering av projektet visar att de synskadade är mycket nöjda med digitaliseringen av de finlandssvenska taltidningarna, säger Daniel Ainasoja.

Under hösten 2008 gjordes en enkät bland taltidningsprenumeranterna. 117 av 119 tillfrågade uppger att de tycker det är lätt att använda PratSam-boxen. Medelåldern för synskadade i Finland är 77 år och därför har användningen av boxen gjorts så enkel som möjligt. PratSam-systemet är ett resultat av flera utvecklingsprojekt som

Norra Österbottens Svenska Synskadade rf. (NÖSS) genomfört med stöd av Penningautomatföreningen RAY. Medan en del synskadeorganisationer ännu överväger hur man kunde ta steget vidare från det föråldrade systemet med taltidningar på kassett eller cd-skivor har man i Svenskfinland tagit steget fullt ut och gått i spetsen för att förbättra servicen för synskadade med ny teknik.

I dag nås över 370 taltidningsläsare i Svenskfinland av Pratsamsystemet. Prenumeranterna har tillgång till tio dagstidningar och småningom också FSS egna publikationer. Målsättningen är att man även ska kunna läsa

talböcker via Internet med systemet inom en snar framtid. Systemet utvecklas kontinuerligt av NÖSS med stöd av RAY i samarbete med synskadeorganisationer och teknisk expertis.

Prenumeranten betalar en prenumerationsavgift för varje taltidning, medan FSS och RAY står för kostnaderna att upprätthålla systemet. De finlandssvenska taltidningarna läses i huvudsak in av frivilliga. Projektet inleddes i maj 2007 och har varit tvåårigt. Projektet har finansierats av flera finlandssvenska stiftelser och fonder.

Mari Pennanen

Noterat

Regionalförsamlingen 2009

Seminarier på Regionalförsamlingen 2009 blev en succé. Tillsammans var vi 42 personer. Alldeles som riksdagsman Thomas Blomqvist poängterade existerar det en god vilja i Raseborg när det gäller att tillvarata de funktionshindrades intressen. Av detta kan vi sluta oss till att kommunstyrelsen snart kommer att utse ett handikappråd.

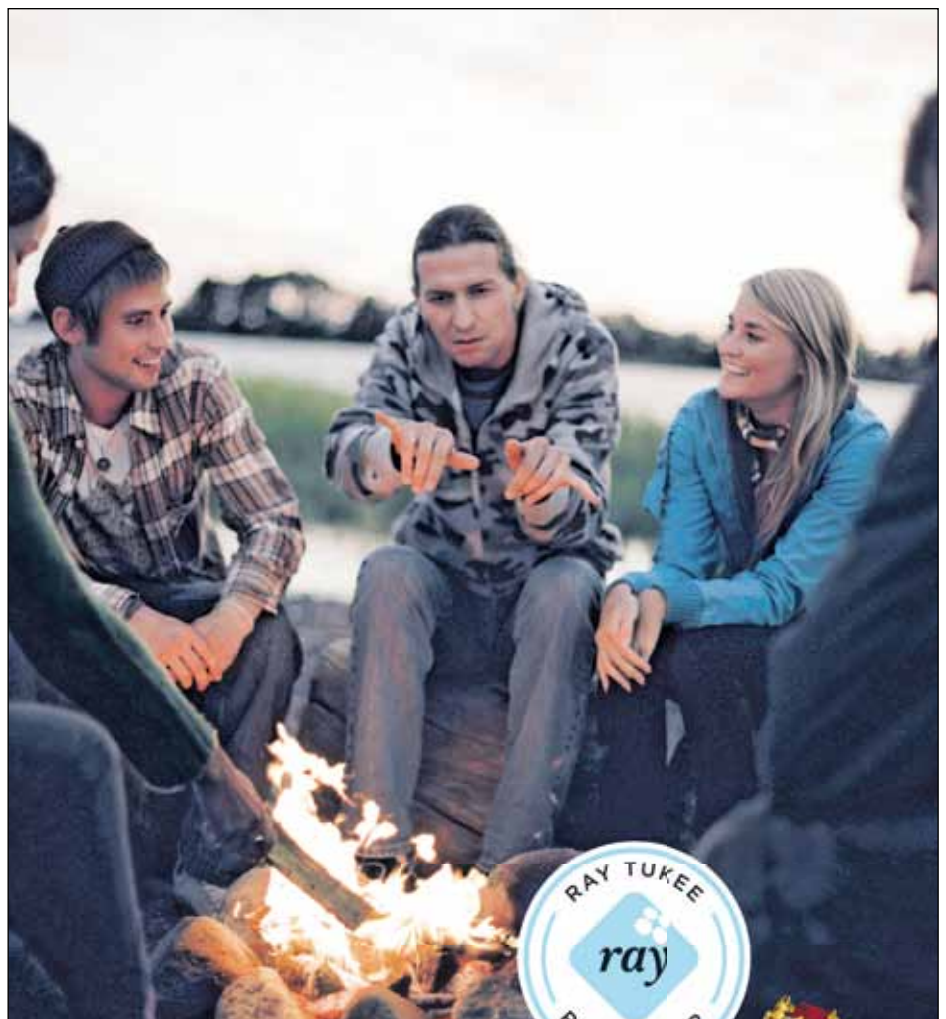
Den 1 september träder den nya handikappservice-lagen i kraft. Detta innebär bland annat att kraven på den kommunala social- och hälsovården ökar, helt nya grupper av funktionshindrade omfattas av den nya lagen, ansvaret mellan kommun och samkommun (Kårkulla) fördunklas och ett större befolkningsunderlag gör språkfrågan gällande. Allt detta i en tid då ekonomin har stagnerat.

Frågor som infinner sig är då, Hur utnämner man ett rättvist handikappråd? Vad innebär det att ett handikappråd är rådgivande eller fungerar som remissinstans? Hur skall ett handikappråd vara tillsatt i beaktande av språkfrågan?

För att få ett svar på detta beslöt regionalförsamlingen att tillsätta en arbetsgrupp. Till medlemmar i gruppen utsågs tidigare ordföranden för Ekenäs handikappråd Siv Ekholm och föreningens sekreterare Ulf Gustafsson. Gruppen utökas vid behov. Resultatet av vårt arbete kommer att införlivas med det handikappolitiska programmet.

Ifall du önskar vara med, tveka inte att anmäla dig till medlem i arbetsgruppen! Vår arbetsmetod kommer närmast att bestå av utbyte av e-post. ulf.gustafsson@kolumbus.fi

Ulf Gustafsson
sekreterare
Handikappföreningen i
Södra Finland

Spel som även vi har glädje av.

RAY delar ut hela vinsten från spel till medborgarorganisationer. De i sin tur hjälper oss finländare att ta bättre hand om oss själva och varandra.

Finlands Svenska handikappförbundet får under detta år 191 000 euro i understöd från RAY till sitt viktiga arbete.

www.raytukee.fi

Händelsekalendern 2009

Juni

1-5.6 Dagsläger för barn 7-12 år med Aspergers syndrom kl. 9-16 på Finns folkhögskola. Arr: Finlands Svenska Autism- och Aspergerförening. Anmälning och mera info: Elina Sagne, tfn 09 434 236 15, elina.sagne@fduv.fi, www.autism.fi

7-12.6 En vecka med semesterstöd för NH:s svenskspråkiga medlemmar och deras anhöriga på Badhotell Kivitippu i Lappajärvi. Arr: Neurologiska Handikapporganisationer (NH). Mera info: Taina Hissa, tfn 040 543 72 86, taina.hissa@stroke.fi

8-12.6 Familjekurs, barn med Downs syndrom 0-8 år på Päiväkumpu badhotell, Karislojo. FPA-kurs som ordnas av FDUV. Ansökan senast 16.3. Mera info: Elina Sagne tfn (09) 4342 3615, elina.sagne@fduv.fi, www.fduv.fi

12-14.6 FSS friidrotts-tävlingar och bocciaturnering i Jakobstad. Arr: Förbundet Finlands svenska synskadade rf och Norra Österbottens Svenska Synskadade rf i samarbete med den lokala idrottsföreningen Drott. Mera information av Tina Dunderfelt 09-6962 3010, www.fss.fi

13-17.6 Läger för barn och ungdomar med Asperger eller AD/HD, 9-15 år på Norrvalla folkhälsan i Vörå. Arr: Finlands Svenska Autism- och Aspergerförening. Mera info Tina Holms, tfn 06 319 56 52, fdv.vasa@fdv.fi, www.autism.fi

14.6 Skrivtolkad gudstjänst i Lovisa.

23-27.6 Sommarkus för synskadade på Kristliga Folkhögskolan i Nykarleby. Arr: Förbundet Finlands Svenska Synskadade rf, domkapitlet och Kristliga Folkhögskolan i Nykarleby. Mera information av Marianne Asplund, tfn 06-788 9413.

24-27.6 De europeiska organisationerna för personer med utvecklingsstörning (bl.a. Me itse, Steg för steg och FDUV) arrangerar i Tammerfors konferensen **Europe in Action 2009 - Full delaktighet**. Via FDUV:s hemsida www.fduv.fi/aktuellt kommer du in på programmet.

Juli

16.7 Havsdag i Sibbo. Kom med och fiska, bada och grilla. Ta en tur med vattenskotern och bekanta dig med finska viken. Från Gumbo kommer du med Sibbe eller Permobil Skipper. För dagen debiteras 10 e/person. För assistenter m.fl. är dagen kostnadsfri. Också närstående och vänner är välkomna I fall vädret är ruskigt inhiberas dagen. Anmäl dig på nätet www.handikapp.fi eller SMS 0500 41 82 72 före den 15.7. Arrangör: handikappades båt- och fiskeklubb.

27-31.7 Familjekurs, barn med utvecklingsstörning/funktionshinder 2-7 år på Norrvalla-Folkhälsan, Vörå. FPA-kurs som ordnas av FDUV. Ansökan senast 30.4. Mera info: Elina Sagne tfn (09) 4342 3615, elina.sagne@fdv.fi, www.fduv.fi

27-31.7 Läger för ungdomar med Aspergers syndrom eller ADHD, 15-25 år på Borgå Folkakademi. Arr: Finlands Svenska Autism- och Aspergerförening. Mera info av Elina Sagne, tfn (09) 434 236 15, elina.sagne@fdv.fi, www.autism.fi

Augusti

SOS Aktuellt nummer 4/2009 utkommer vecka 33. Deadline för material är den 4 augusti.

3-8.8 Tandemläger på Kimitoön, arr: Förbundet Finlands Svenska Synskadade. Anmälningar och mer information: Tina Dunderfelt, 09-6962 3010.

18.8 DUV-föreningsträff i Helsingfors på Luckan, Simonsgatan 8. Arr: FDUV. Mera info: Rufus Vahanen, (09) 4342 3613, rufus@fdv.fi, www.fduv.fi

19-20.8 En vandrings- och upplevelsedag i skogen kl. 10-14 med Sensoteket i Vasa och Malike. Kravet för att få delta är att man sitter i rullstol. Arr: FDUV/Malike. Mera info: Joana Holmlund, (06) 319 56 54, joana@larum.fi, www.fduv.fi

20.8 Förbundet Finlands Svenska Synskadade flyttar till Arabiastranden.

Terminen 2009-2010 Inblick i funktionshinder, mot ett mer öppet och tillgängligt samhälle i Helsingfors och Vasa. Arr: FDUV/Helsingfors och Vasa arbis. Mera info av Elina Sagne, (09) 434 236 15, elina.sagne@fdv.fi, www.fduv.fi

29.8 Forneldsafton. Handikappades båt- och fiskeklubbens vårdkase tänds på Röysö, såframt vädret så tillåter. Anmäl dig så snart som möjligt! Var beredd på att kvällen kan vara kylig och förse dig med varma plagg, regnkläder och om du har - med egen flytväst. Vi står för varm korv, batong och forneld. Önskar du en liten nubbe eller ett par öl, ta med dem själv. Deltagaravgiften är 10 e. Vid hårt väder så inhiberas resan. ANMÄLNINGAR www.skipper.handikapp.fi, SMS 0500 418272, e-mail ulf.gustafsson(@)kolumbus.fi, kontakta kommodor Nyström direkt 0400 482294.

September

3.9 DUV-föreningsträff i Åbo på Gillesgården/Luckan, Auragatan 1 G. Arr: FDUV. Mera info: Rufus Vahanen, (09) 4342 3613, rufus@fdv.fi, www.fduv.fi

4-6.9 Finlands svenska mästerskap i friidrott för personer med utvecklingsstörning i Västaboland (Pargas). Arr: DUV i Västra Åboland. Mera info: Jenny Eriksson, 045 131 89 26, jen.eriksson@gmail.com, www.fduv.fi

12.9 Dansgala på Norrvalla i Vörå. Arr: FDUV/DUV-föreningarna i Österbotten. Mera info: Joana Holmlund, (06) 319 56 54, joana@larum.fi, www.fduv.fi

14.9 Personlig assistansdagen på svenska på Folkhälsans Seniorhus i Helsingfors. Arr: VANE, Assistentti-info, FDUV, Finlands Svenska Handikappförbund. Mera info: www.assistentti.info 14.9.

14-18.09 PECS-läger på Zacharias Topeliuskolan, Helsingfors. Arr: Finl. Svenska Autism- och Aspergerförening. Mera info: Emelie Krogius, 040 555 9694, emelie.krogius@pp.inet.fi, www.autism.fi

17-25.9 Rehabiliteringskurs i södern, Agia Matina, Kreta, Grekland Målgrupp: personer med psykisk ohälsa. Ansökan senast 5.6.2009. Arrangör Finlands svenska psykosociala centralförbund rf. med stöd av RAY, kursavgift; 300€ inkl. halv pension, logi och resor, samt en utfärd. För mera info kontakta rehab.sekr. 06-7232517.

22.9 Rätt ska vara rätt, seminarium om handikapplagstiftning, Borgå. Arr: FDUV/Projektet Juridiskt ombud. Mera info: Rufus Vahanen, (09) 4342 3613, rufus@fdv.fi, www.fduv.fi

22.9 Rätt ska vara rätt, seminarium om handikapplagstiftning, Jakobstad. Arr: FDUV/Projektet Juridiskt ombud. Mera info: Rufus Vahanen, (09) 4342 3613, rufus@fdv.fi, www.fduv.fi

25.9 Kräftskiva på Tian. Helsingfors.

30.09 Hur bemöta personer med Aspergers syndrom? kl. 9-17 i Helsingfors. Arr: FDUV/Finl. Svenska Autism- och Aspergerförening. Mera info av Elina Sagne, (09) 434 236 15, elina.sagne@fdv.fi, www.autism.fi

Oktober

SOS Aktuellt nummer 5 utkommer vecka 42. Deadline för material är den 6 oktober.

1.10 Hur bemöta personer med Aspergers syndrom? kl. 9-17 i Vasa. Arr: FDUV/Finl. Svenska Autism- och Aspergerförening. Mera info av Elina Sagne, (09) 434 236 15, elina.sagne@fdv.fi, www.autism.fi

8.10 Rätt ska vara rätt, seminarium om handikapplagstiftning, Åbo. Arr: FDUV/Projektet Juridiskt ombud. Mera info: Rufus Vahanen, (09) 4342 3613, rufus@fdv.fi, www.fduv.fi

Vill du lägga in material på händelsekalendern? Kontakta Daniela Andersson, daniela.andersson@kolumbus.fi, GSM 044-5554388.

Deadline för material till nr 4/2009 är den 4 augusti. Tidningen utkommer vecka 33.

